

Konstitutionsutskottets yttrande**1979/80:1 y****över propositionen 1979/80:75 om folkomröstning i kärnkraftsfrågan i vissa delar***Till näringsutskottet*

Näringsutskottet har beslutat bereda konstitutionsutskottet tillfälle att yttra sig över prop. 1979/80:75 i tre olika hänseenden. Den första frågeställningen avser vilka som skall ha rösträtt vid folkomröstningen i kärnkraftsfrågan. De båda andra avser vissa valtekniska frågor i samband med omröstningen, nämligen utformningen av blanka röstsedlar och tillhandahållande av sådana röstsedlar. Med anledning härav får konstitutionsutskottet avge följande yttrande.

Rösträtt vid folkomröstningen

I denna del begränsar sig utskottet till konstitutionella och lagtekniska aspekter på frågeställningen. Utskottet tar alltså inte ställning i sakfrågorna.

Enligt 5 § första stycket folkomröstningslagen (1979:369) har den som är röstberättigad vid val till riksdagen rösträtt vid folkomröstning. Enligt 3 § förslaget till lag om folkomröstning i kärnkraftsfrågan skall rösträtt vid kärnkraftsomröstningen tillkomma också den som inte är svensk medborgare, om han eller hon har varit kyrkobokförd i riket den 1 november vart och ett av åren 1976, 1977 och 1978 och senast den 23 mars 1980 har uppnått aderton års ålder. Den som är omyndigförklarad har inte rösträtt. Röstberättigade vid folkomröstningen blir därmed de som enligt gällande regler har rösträtt vid kommunala val.

I grundlag finns inga regler om rösträtt vid rådgivande folkomröstning. Bestämmelser härom – liksom övriga föreskrifter – skall, när det gäller rådgivande folkomröstning i hela riket, meddelas genom lag (8 kap. 4 § RF).

I folkomröstningslagen (1979:369), som gäller för både rådgivande folkomröstningar i hela riket och folkomröstningar i grundlagsfrågor enligt 8 kap. 15 § RF, föreskrivs som nämnts att rösträtt vid folkomröstning tillkommer den som är röstberättigad vid val till riksdagen.

Det finns inte något konstitutionellt eller formellt hinder mot att – som föreslås i prop. 1979/80:75 – utsträcka rösträtten vid en viss rådgivande folkomröstning också till den som inte är svensk medborgare men som har rösträtt vid kommunala val. Lagtekniskt görs detta lämpligen – som föreslås i

prop. 1979/80:75 – genom en särskild bestämmelse härom i den lag som behandlar den särskilda folkomröstningen i fråga.

Blanka röstsedlar

Enligt 7 § folkomröstningslagen (1979:369) får vid folkomröstning användas endast röstsedlar som tillhandahålls av centrala valmyndigheten. Detta gäller även blanka röstsedlar. Sådan röstsedel får enligt 9 § folkomröstningslagen avlämnas av den som inte önskar rösta för något av de i folkomröstningen aktuella förslagen. Enligt 8 § skall i lokal där omröstning äger rum de röstande ha tillgång till – bl. a. – blanka röstsedlar.

Enligt 5 § förslaget till lag om folkomröstning i kärnkraftsfrågan skall blanka röstsedlar för den folkomröstningen vara försedd med samma rubrik som röstsedlarna för de olika förslagen och dessutom orden "Den som inte önskar rösta för något av förslagen får avlämna denna röstsedel". Till komplettering av den nyss refererade 8 § folkomröstningslagen sägs i 6 § tredje stycket lagförslaget att lantbrevbärare som tar emot röstsedelsförsändelser bör medföra – bl. a. – blanka röstsedlar.

Av det sagda och av 13 § folkomröstningslagen framgår att en i ordets egentliga mening blank röstsedel inte räknas som "blank" utan som ogiltig. Man kan inte själv tillverka en blank röstsedel.

Enligt 6 § första stycket lagförslaget skall en röstsedel för varje förslag som omröstningen gäller sändas till varje röstberättigad. Detta är en ny service från statens sida som går utöver vad som krävs enligt folkomröstningslagen. Blank röstsedel skall enligt förslaget inte utsändas på detta sätt.

I 11 kap. 3 § vallagen (1972:620) föreskrivs att väljare som på grund av sjukdom, rörelsehinder eller hög ålder ej kan inställa sig i vallokalen för det valdistrikt där han är upptagen i röstlängd får lämna valsedel genom bud. Han skall då själv lägga in sin valsedel i ett innerkuvert och därefter i närvaro av budet och ett vittne lägga in innerkuvertet i ett ytterkuvert för valsedelsförsändelse.

Konstitutionsutskottet har från riksskatteverket inhämtat att en broschyr med upplysningar om folkomröstningen i kärnkraftsfrågan avses skola utsändas under februari 1980 till samtliga hushåll i landet. Broschyren kommer att innehålla uppgifter om bl. a. blanka röstsedlar. Därvid kommer att anges att den som inte önskar rösta för något av de i omröstningen aktuella förslagen får avlämna blank röstsedel. En blank röstsedel kommer att avbildas i broschyren. I broschyren kommer att anges var röstsedlar – inklusive blanka röstsedlar – tillhandahålles allmänheten.

a. Utformningen av blanka röstsedlar

Vid näringsutskottets behandling av 5 § förslaget till lag om folkomröstning i kärnkraftsfrågan har enligt vad näringsutskottet meddelat utan

gensägelse framställts yrkande om att den enligt nämnda paragraf sista stycket föreskrivna meningen på blank röstsedel: "Den som inte önskar rösta för något av förslagen får avlämna denna röstsedel" skall antingen helt utgå eller ersättas med orden "Blank röstsedel" eller liknande.

Konstitutionsutskottet har ur formell och lagteknisk synvinkel ingen erinran mot en sådan ändring av förslaget till 5 § i den särskilda lagen som övervägs av näringsutskottet. Av praktiska skäl förordar utskottet att orden "Blank röstsedel" i så fall trycks på de blanka röstsedlarna. 5 § sista stycket lagförslaget bör då ges följande lydelse:

På de blanka röstsedlarna skall förutom rubriken finnas orden "Blank röstsedel".

b. Tillhandahållande av blanka röstsedlar

I en till remissen till konstitutionsutskottet fogad promemoria som upprättats inom näringsutskottets kansli, har anförts bl. a. följande:

En person som enligt 11 kap. 3 § vallagen får lämna sin röstsedel genom bud får, liksom övriga röstberättigade, röstsedlar för de olika förslagen genom statens försorg och i praktiken också via de olika kampanjkommittéerna. För att kunna avlämna en "giltig" blank röstsedel måste han utnyttja hjälp. Myndigheterna är enligt propositionen (s. 19) inte skyldiga att sända ut röstsedlar till enskilda röstberättigade. En sådan person som det här gäller måste med andra ord för någon i sin omgivning röja sitt intresse för att få tillgång till en blank röstsedel. Valhemligheten kommer sålunda i fara.

Vad gäller den nu aktuella frågeställningen begränsar konstitutionsutskottet sitt yttrande till frågan om den föreslagna föreskriften i 6 § lagförslaget om utsändande till de röstberättigade av en röstsedel för varje förslag som omröstningen gäller – men ingen blank röstsedel – kan anses innebära att valhemligheten kan komma i fara.

Som angetts i det föregående kommer den broschyr med uppgifter om omröstningen i kärnkraftsfrågan som genom riksskatteverkets försorg skall utsändas till varje hushåll i landet att innehålla uppgifter om blanka röstsedlar. Därvid kommer bl. a. att upplysas var blanka röstsedlar finns tillgängliga.

Den omständigheten att blanka röstsedlar enligt lagförslaget inte avses skola medfölja utsändningen till de röstberättigade av röstsedlarna för de förslag som omröstningen gäller kan enligt konstitutionsutskottets mening inte innebära att valhemligheten sätts i fara. Den som för sin röstning måste anlita bud enligt vad som föreskrivs i 11 kap. 3 § vallagen måste visserligen – om han eller hon vill avlämna blank röstsedel – med hjälp av någon utomstående införskaffa sådan röstsedel. Detta kan emellertid ske utan att vederbörande behöver ange hur han eller hon ämnar rösta. Med hänsyn härtill finns det enligt utskottets mening inte anledning att med hänsyn till

valhemligheten föreskriva att också blanka röstsedlar skall tillställas varje röstberättigad.

Stockholm den 9 januari 1980

På konstitutionsutskottets vägnar

BERTIL FISKESJÖ

Närvarande: Bertil Fiskesjö (c), Hilding Johansson (s), Anders Björck (m), Torkel Lindahl (fp), Olle Svensson (s), Per Unckel (m), Yngve Nyquist (s), Sven-Erik Nordin (c), Wivi-Anne Cederqvist (s), Gunnar Biörck i Värmdö (m), Kurt Ove Johansson (s), Bengt Kindbom (c), Daniel Tarschys (fp), Kerstin Nilsson (s) och Sture Thun (s).

Avvikande mening

av Anders Björck, Per Unckel och Gunnar Biörck i Värmdö (samtliga m), vilka ansett att utskottets yttrande under rubriken "Rösträtt vid folkomröstningen" bort ha följande lydelse:

Enligt 5 § första stycket --- (= utskottet) --- röstberättigade vid val till riksdagen.

Vid behandlingen av förslaget till folkomröstningslag (prop. 1978/79:195, KU 1978/79:39) anförde konstitutionsutskottet som motivering till bestämmelsen om rösträtt vid folkomröstning följande (bet. s. 21):

En rådgivande folkomröstning i hela riket torde undantagslöst avse en fråga som riksdagen har att avgöra. Det synes därför naturligt och principiellt riktigt att som allmän regel för rösträtt vid rådgivande folkomröstning föreskriva rösträtt vid riksdagsval. De som avger sina röster i folkomröstningen till ledning för riksdagens kommande avgörande blir då i princip desamma som står bakom riksdagsledamöternas mandat.

Riksdagen godkände vad konstitutionsutskottet anförde.

Folkomröstningen i kärnkraftsfrågan tar sikte på frågor som riksdagen har att avgöra. Med hänsyn härtill saknas det enligt utskottets mening anledning att för denna omröstning föreskriva avvikelse från den allmänna princip för rösträtt vid rådgivande folkomröstningar som riksdagen våren 1979 ställt sig bakom genom antagandet av folkomröstningslagen.

En särregel om rösträtt vid folkomröstningen i kärnkraftsfrågan strider även mot den allmänna princip som är grundläggande för bestämmelserna om rösträtt vid riksdagsval. När det gäller frågor som avser hela landet bör endast den få delta som är svensk medborgare. Utskottet erinrar om de lättnader i möjligheterna att få svenskt medborgarskap som genomförts under senare år.

På grund av det anförda förordar utskottet att rösträtt vid folkomröstningen i kärnkraftsfrågan skall tillkomma endast den som är röstberättigad vid val till riksdagen. Med hänsyn härtill bör 3 § i propositionens lagförslag utgå och 4–7 §§ i förslaget betecknas 3–6 §§. Som en konsekvens härav måste vidare en viss förändring ske av 2 § i lagförslaget.

